

EDEBİYAT YAZILARI V

DİLBİLİM- EDEBİYAT ARAŞTIRMALARI ③

EDITÖRLER:
SELÇUK ÖZDEMİR
HÜLYA ERGENE

dünbugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2025, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 480

Edebiyat: 261

ISBN 978-625-5905-90-1

Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2025

Editörler:

Selçuk Özdemir - Hülya Ergene

Yayın Yönetmeni:

İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık:

DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Birlik Fotokopi Baskı Ozalit ve Gıda San. Tic. Ltd. Şti.

(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Edebiyat Yazıları VI: Dilbilim-Edebiyat Araştırmaları 3

Editörler: Selçuk Özdemir (Dr.), Hülya Ergene (Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2025.

116 s. ; 13,5 x 21,0 cm (DBY Yayınları ; No. 480) ____

ISBN 978-625-5905-90-1

1- Edebiyat 2- Dilbilim 3- Metinlerarasılık

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Ön Söz.....	7
Halit Ziya Uşaklıgil'in Bazı Romanlarındaki Kişi Adlarının Onomastik Açıdan İncelenmesi	9
<i>İlayda Medeni - M. Felat Aktan</i>	
Diyarbakirli Nigâhî Divanı'nda Mevize/Nasihâtname/ Pendnâme Örnekleri.....	21
<i>Kader Yavuz</i>	
Osmanlı Donanması Üzerine Bir Bibliyografya Çalışması (Lisansüstü Tez Analizi)	37
<i>Hasan Kiroğlu - M. Felat Aktan</i>	
Karakter Tahlilinden Değerler Eğitime "Horton" İle "Arslan ve Av Hayvanları" Eserlerine Karşılaştırmalı Bir Bakış.....	59
<i>Zeynep Ergin</i>	
Kutsal Kitaplarda ve Mumya Filminde Geçen Hz. Musa İle İlgili İktibasların Mukayesesi	69
<i>Leyla Yılbaş</i>	

Nurullah Genç'in "Siyah Gözlerine Beni de Götür" Şiir Kitabında Halk Edebiyatı Unsurları	89
---	----

Çilem Yusufoglu

Padişah ve Cariye Kıssası İçin Bir Şerh Denemesi	105
--	-----

Fuat Biner

Ön Söz

"Edebiyat Yazıları VI: Dilbilim-Edebiyat Araştırmaları 3" başlıklı bu çalışma, köklü edebiyat mirasımızın farklı dönem ve türlerini, güncel eleştirel yaklaşımlarla inceleyen makalelerden oluşmaktadır. Kitabımız, ad bilimi (onomastik) gibi dilbilimsel disiplinlerden, metinlerarası okumalara ve değerler eğitime kadar uzanan geniş bir yelpazede, edebî eserlerin derinlikli analizini hedeflemektedir.

Bu eserde, Türk romanının önemli ismi **Halit Ziya Uşaklıgil**'in *Aşk-ı Memnu*, *Mai ve Siyah* ve *Kırık Hayatlar* romanlarındaki kişi adları, karakterlerin psikolojik ve toplumsal kimliklerini yansıtan bilinçli seçimler olarak onomastik açıdan ele alınmıştır. Edebiyatımızın didaktik damarını temsil eden çalışmalardan biri olarak **Diyanet İşleri Başkanlığı**'ndaki nasihatname (mevize/pendnâme) örneklerinin tespiti ve muhtevası incelenmiştir.

Modern çağın anlatım biçimleri olan animasyon ve fabl türleri, *Horton ve Arslan* ve *Av Hayvanları* eserleri üzerinden karşılaştırmalı bir karakter tahlili ile ele alınarak, özellikle **değerler eğitimi** bağlamındaki mesajları ortaya konulmuştur. Öte yandan, Hz. Musa dönemi belalarının kutsal kitaplardaki (Kur'an-ı Kerim ve Tevrat) anlatımları ile popüler sinema eseri *Mumya* (The Mummy) filmi arasındaki tematik ve işlevsel farklılıklar mukayeseli olarak değerlendirilmiştir.

Ayrıca, günümüz Türk şiirinin önemli sesi **Nurullah Genç**'in *Siyah Gözlerine Beni de Götür* adlı şiir kitabındaki **Halk Edebiyatı unsurları**; masal motiflerinden, mitolojik unsurlara ve peygamber kıssalarına yapılan telmihlere kadar incelenmiştir. Son olarak, Doğu edebiyatının en önemli eserlerinden **Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî**'nin *Mesnevî-i Manevî*'sinde yer alan "Padişah ve Cariye" kıssası, sembolik anlatım ve tasavvufi remizler çerçevesinde bir şerh denemesi olarak sunulmuştur.

Bu derleme, edebiyatın sınırlarını genişleten, farklı bilim dallarıyla kurduğu ilişkiyi gözler önüne seren nitelikli bir okuma sunarak, alana katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Editörler
Diyarbakır, Kasım 2025

Halit Ziya Uşaklıgil'in Bazı Romanlarındaki Kişi Adlarının Onomastik Açısından İncelenmesi

İlayda Medeni* - M. Felat Aktan**

* Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD.
Yüksek Lisans Öğrencisi

** Doç. Dr., Dicle Üniversitesi Sezai Karakoç Edebiyat Fakültesi

Giriş

İnsanlar varoluşlarından beri bulduğu, gördüğü, bir araya getirdiği doğal veya yapay olan her şeye bir isim verme gereksinimi duymaktadır. Bundan dolayı varlıklar, nesneler hemen hemen her şey adlandırılmıştır. Verilen bu isimleri inceleyen bilim dalı ise onomastik olarak tanımlanmıştır. Bu çalışmada Onomastik ile ilgili genel bilgiler ve onomastiğin tarihsel gelişimi hakkında bilgi verildikten sonra Halit Ziya Uşaklıgil'in edebi kişiliği hakkında kısaca bilgiler aktarılmıştır. Akabinde muharririn; Aşk-ı Memnu, Mai ve Siyah, Kırk Hayatlar isimli romanlarında geçen özel isimler onomastik açıdan incelenmiştir.

Ad bilimi geçmişten günümüze ihtiyaç duyulan bir bilim dalıdır. Ad bilimi sayesinde bir eşyanın, bir hayvan isminin, bitki isminin, araç isminin, eser isminin, kişi isminin, mekân isminin, yıldızın ya da gök taşının kısaca evrendeki tüm varlıkların yani canlı ya da

Diyarbakirli Nigâhî Divanı'nda Mevize/ Nasihatnâme/Pendnâme Örnekleri

Kader Yavuz

Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD. Doktora Öğrencisi,
kdiyavuz49@hotmail.com ; ORCID ID: 0000-0001-8956-4168.

Giriş

Türk edebiyatı tarihi boyunca her yüzyılda nasihatnamenin örneği yazılmıştır. Bu çalışmada doğduğu tarih belli olmayan fakat ölüm tarihinden yola çıkarak 19. yüzyılda yaşadığı düşünülen Nigâhî'nin divanındaki nasihatname örnekleri hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Divanda veciz ifadelerle insanlara ve bilhassa genç nesillere öğütler veren çokça manzum nasihatler yer almaktadır. Bu çalışmada Nigâhî'nin nasihatname türünde yazdığı beyitler tespit edilerek tablo halinde sunulmuştur. Aynı zamanda mevcut beyitler nesre çevrilerek Nigâhî'nin âdemoğluna hangi açıdan nasihatte bulunduğu da izah edilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı Donanması Üzerine Bir Bibliyografya Çalışması (Lisansüstü Tez Analizi)¹

Hasan Kiroğlu* - M. Felat Aktan**

* Hv. P. Yzb: T.C. Milli Savunma Bakanlığı

** Doç. Dr., Dicle Üniversitesi Sezai Karakoç Edebiyat Fakültesi

Giriş

Osmanlı donanmasının mevcudiyeti on dördüncü yüzyılın başlarına kadar dayanmaktadır. Karamürsel'de ilk Osmanlı tersanesinin inşasıyla Türk deniz gücünün kurumsallaşma çalışmaları hız kazanmıştır. Akabinde Osmanlı donanmasını büyütmek için birçok donanma üssü kurulmuştur. Bu üsler arasında hiç şüphesiz Tersâne-i Âmire'nin ayrı bir yeri vardır. Yükseliş dönemi ile birlikte Akdeniz, Karadeniz, Süveyş ve Basra'da bulunan birçok tersane zamanla Tersâne-i Âmire'ye bağlanır (Aktan, 2023, 272) Tersâne-i Âmire, Osmanlı Devleti'nin kuruluşuyla birlikte Gelibolu'da teşekkül eden ve sonraları devletin genişlemesine paralel olarak İstanbul Haliç'te esaslı bir teşkilâta kavuşan Osmanlı denizcilik faaliyetinin merkez üssü olarak (Bostan, 2011, 513) bilinir. Yükselme döneminde kazanılan Preveze Deniz Savaşı ile Akdeniz'de Osmanlı Devleti'nin üstünlüğü tescillenmiş olmaktadır. Osmanlı Devleti karada olduğu gibi denizde de büyük devletlerle boy ölçüşebilecek duruma gelecektir; ancak 18. yüzyıldan

¹ Bu makale "Osmanlı Donanma Bibliyografyası" adlı proje çalışmasından üretilmiştir.

Karakter Tahlilinden Değerler Eğitime “Horton” İle “Arslan ve Av Hayvanları” Eserlerine Karşılaştırmalı Bir Bakış

Zeynep Ergin

Dicle Üniversitesi, Sezai Karakoç Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Giriş

Animasyon nedir?

Animasyon bir efekt türüdür. Algılarımızda oluşan hareket izlenimi de diyebiliriz. Art arda birkaç resmin hareketi sırasıyla hızlı bir şekilde gösterilmesi yani zihninizde oluşan yanılsamadır. Duran resimler hızlı bir şekilde gösterilince sanki hareket ediyormuş gibi zihninizde hareketli bir şekilde canlanır. El veya dijital ortamlarda oluşturulmuş figürlerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkmış film formatıdır.

Aslında genel olarak çizgi filmler için kullanılan bu teknik, dijital çağda çocukların kendini izlemesine ve bu sayede izledikleri üzerinden yeteneklerini keşfedip kendilerini bulabilmelerine yön vermektedir. Verilmek istenen mesaj bu teknik sayesinde en kısa ve en verimli biçimde animasyon üzerinden verilmiş olur. Örneğin bir çocuk

Kutsal Kitaplarda ve Mumya Filminde Geçen Hz. Musa İle İlgili İktibasların Mukayesesi

Leyla Yılbaşı

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD Doktora Öğrencisi

Giriş

Kutsal kitaplarda sayısı tartışmalı olmakla birlikte birçok peygamber adları peygamber adı geçmektedir. Özellikle Kur'an-ı Kerim ve Tevrat adlı ilahî kitaplar, adı geçen peygamberlerin kendi dönemlerinde meydana gelmiş pek çok olayı anlatmaktadır. Yahudi kavmine gönderilen Hz. Musa da bu suhurlarda adı sıkça geçen ve kendisine kitap indirilen peygamberlerden biridir. “Hz. Mûsâ, Kur'an-ı Kerim'in otuz dört sûresinde 136 yerde zikredilmektedir ve Kur'an ile sahih hadislerde geçmiş peygamberler arasında kendisinden en çok söz edilen peygamberdir” (Harman, 2006).

Musa Peygamber, bir kurtarıcı ve uyarıcı göreviyle İsrailoğullarına gönderilmiştir. Döneminde Mısır Firavun'u ile mücadelesi sonucunda birtakım olaylar meydana gelmiştir. Bu olaylara Kur'an'da mucize ve Tevrat'ta ise bela adı verilmiştir. Yahudi dini kitabında

Nurullah Genç'in “Siyah Gözlerine Beni de Götür” Şiir Kitabında Halk Edebiyatı Unsurları

Çilem Yusufoglu

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi
cilemyusufoglucilem@gmail.com

Giriş

1960 tarihinde Erzurum’da doğan Nurullah Genç, ilk ve ortaöğrenimini burada tamamlar. Yüksek öğrenimini Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde İşletme Bölümünde 1983 yılında tamamlar. Akabinde aynı bölümde araştırma görevlisi olarak devam eder. 2010 yılında Prof. Dr. unvanıyla mezkûr bölümden emekli olur.

Nurullah Genç şiirlerinde aşk, hüznün, hayal, yalnızlık, ölüm, özleme yer vermiştir. Nurullah Genç şöyle der: “Benim şiirlerimde ölüm, aşk, ayrılık, yalnızlık temaları vardır. Çünkü dünya yalnızlıklar ve ayrılıklar ülkesidir. Her insan her an aslında yalnızdır. Küçük yaşlardan itibaren ailesinden ayrılıp uzak şehirlere gitmesinden

Padişah ve Cariye Kıssası İçin Bir Şerh Denemesi

Fuat Biner

Dr., TC, Diyanet İşleri Başkanlığı, Orcid: 0000-0003-4199-9538

İnsan dış dünyada algıladığı soyut ve somut kavramları zihninde tasarladıktan sonra gerçek ya da mecaz yöntemiyle onları sembolleştirip ifade eder. Bu çalışmanın konusunu teşkil eden padişah ve cariye kıssasında sembolik anlatımın imkânları kullanılarak tasavvufun temellerine uygun bir formatta hakikatin serüveni anlatılmaktadır.

Bu makalede, yazıldığı dönemden günümüze kadar asırlarca üzerinde çalışma yapılmış Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî’nin ismiyle özdeşleşen Mesnevî-i Manevî adlı eserinin padişah ve cariye kıssası ele alınacaktır. Söz konusu kıssanın öncelikle geniş bir özeti sunulmuş, eserin yazılmasında kullanılan kaynaklar, muhteva yapısı ve sembolik anlatım aracılığıyla farklı anlam katmanları ile ilgili unsurlar ele alınarak değerlendirilmiştir.

Giriş

Mesnevî şerhleri arasında en muteber kabul edilen Mecmû’atü’l-Letâyif ve Matmûratu’l-Ma’ârif eserinin sahibi İsmâîl Rusûhî-yi

EDEBİYAT YAZILARI VI

DİLBİLİM-EDEBİYAT ARAŞTIRMALARI ③

Edebiyatın Dili, Kimliği ve Derinliği...

Bu derleme, edebiyatın sadece bir sanat değil, aynı zamanda dilbilim, psikoloji, sosyoloji ve felsefeyle iç içe geçmiş yaşayan bir miras olduğunu gösteriyor. Edebiyatın farklı katmanlarını, metinlerarası ilişkilerini ve değerler evrenini mercek altına alan bu kitap, okuru derinlikli bir entelektüel yolculuğa davet ediyor.

Kitapta yer alan incelemelerden bazıları:

- **Adın Sırrı, Karakterin Yansıması:** Halit Ziya Uşaklıgil'in romanlarında (Aşk-ı Memnu, Mai ve Siyah, Kırık Hayatlar) karakter adlarının onomastik (ad bilimi) açıdan taşıdığı anlam ve ironik bağlamlar çözülüyor. Yazarn, karakterlerinin kişiliklerini ve toplumsal konumlarını isimleriyle nasıl kodladığı gözler önüne seriliyor.
- **Öğüdün Sesleri:** 19. yüzyıl divan şairi Diyarbekirli Nigâhî'nin divanındaki nasihatname (pendnâme) örnekleri üzerinden, tasavvufi ve ahlaki öğütlerin manzum dildeki yansımaları inceleniyor.
- **Masal ve Gerçek:** Modern animasyon (*Horton*) ve klasik fabl (*Arslan ve Av Hayvanları*) karşılaştırması yapılarak, "aklın kaba kuvvetten üstünlüğü" ve "empati" gibi evrensel değerlerin anlatımdaki rolü ele alınıyor.
- **İlahi Adalet ve Lanet Teması:** Kutsal kitaplarda (Kur'an-ı Kerim, Tevrat) geçen Hz. Musa dönemi felaketlerinin, modern bir macera filmi olan *Mumya*'daki lanet temalarıyla karşılaştırmalı analizi sunuluyor.
- **Gelenek ve Modernite Arasında:** Nurullah Genç'in şiirlerinde kullanılan Kafkaya, Zümrüdüanka, Kerem ile Aslı, Hz. Yusuf gibi halk edebiyatı ve mitolojik unsurlar belirlenerek, şairin gelenekle kurduğu bağ ortaya çıkarılıyor.
- **Ruhun Serüveni:** Mevlânâ'nın *Mesnevî-i Manevî*'sinin simgesel anlatımıyla, "Padişah ve Cariye" kıssası, ruhun (padişah) nefisle (cariye) mücadelesi ve dünya heveslerinden (kuyumcu) kurtuluş serüveni olarak şerh ediliyor.

"dün"den öğrendiklerinle
"bugün"ü yaşamak
"yarın"ları aydınlatır.

ISBN 978-625-5905-90-1

9 786255 905901